

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

24. travnja 2012.(*)

„Područje slobode, pravde i sigurnosti - Članak 34. Povelje Europske unije o temeljnim pravima - Direktiva 2003/109/EZ – Status državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem – Pravo na jednako postupanje u pogledu socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i socijalne zaštite – Odstupanje od načela jednakog postupanja u pogledu mjera socijalne pomoći i socijalne zaštite – Isključivanje ‚osnovnih oblika pomoći‘ iz opsega tog odstupanja – Nacionalno pravo kojim se predviđa subvencija za stanovanje za osobe s niskim primanjima – Iznos sredstava za državljane trećih zemalja koji se određuje na temelju različitog ponderiranog prosjeka – Odbijanje zahtjeva za subvenciju za stanovanje zato što su iscrpljena sredstva za državljane trećih zemalja”

U predmetu C-571/10,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Tribunale di Bolzano (Italija), odlukom od 24. studenoga 2010., koju je Sud zaprimio 7. prosinca 2010., u postupku

Servet Kamberaj

protiv

Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES),

Giunta della Provincia autonoma di Bolzano,

Provincia autonoma di Bolzano,

uz sudjelovanje:

Associazione Porte Aperte/Offene Türen,

Human Rights International,

Associazione Volontarius,

Fondazione Alexander Langer,

SUD (veliko vijeće),

u sastavu: V. Skouris, predsjednik, A. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J. Malenovský i U. Løhmus, predsjednici vijeća, A. Rosas, E. Levits, A. Ó Caoimh (izvjestitelj), L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadjiev i E. Jarašiūnas, suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: A. Impellizzeri, *administratorica*,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 18. listopada 2011.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za S. Kamberaja, F. Pinton i D. Simonato, *avvocati*,
- za Provincia autonoma di Bolzano, R. von Guggenberg, S. Beikircher, C. Bernardi i D. Ambach, *Rechtsanwälte*,
- za belgijsku vladu, J-C. Halleux i C. Pochet, u svojstvu agenata,
- za francusku vladu, E. Belliard, G. de Bergues i B. Beaupère-Manokha, u svojstvu agenata,
- za austrijsku vladu, C. Pesendorfer, u svojstvu agenta,
- za Europsku komisiju, M. Condou-Durande i C. Cattabriga, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 13. prosinca 2011.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 2. UEU-a, članka 6. UEU-a, članka 18. UFEU-a, članka 45. UFEU-a i članka 49. UFEU-a, članaka 21. i 34. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (dalje u tekstu „Povelja”) i odredaba Direktive Vijeća 2000/43/EZ od 29. lipnja 2000. o provedbi načela jednakog postupanja prema osobama bez obzira na njihovo rasno ili etničko podrijetlo (SL L 180, str. 22.) (Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: poglavlje 20., svezak 1., str. 19.) i Direktive Vijeća 2003/109/EZ od 25. studenoga 2003. o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem (SL L 16, str. 44.) (Posebno izdanje na hrvatskom jeziku: poglavlje 19., svezak 6., str. 41.). Sud koji je uputio zahtjev također postavlja pitanja u odnosu na članak 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950. (dalje u tekstu „EKLJP”) i članak 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisanog u Rimu 4. studenoga 2000. (dalje u tekstu „Protokol br. 12”).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između S. Kamberaja i Istituto per l’Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (Institut za stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih Autonomne pokrajine Bolzano, dalje u tekstu: IPES), Giunta della Provincia autonoma di Bolzano (Vlada Autonomne pokrajine Bolzano, dalje u tekstu: Giunta) i Provincia autonoma di Bolzano (Autonomna pokrajina Bolzano) zbog toga što je IPES odbio njegov zahtjev za dodjelu subvencije za stanovanje za 2009. godinu s

obrazloženjem da je proračun Autonomne pokrajine Bolzano za dodjeljivanje takve subvencije državljanima trećih zemalja iscrpljen.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2000/43

- 3 Člankom 1. Direktive 2000/43 uređuje se da je „svrha ove Direktive [...] utvrditi okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla s ciljem ostvarenja načela jednakog postupanja u državama članicama”.
- 4 Člankom 2. stavcima 1. i 2. te direktive određuje se:
 - „1. Za potrebe ove Direktive načelo jednakog postupanja znači nepostojanje izravne ili neizravne diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla.
 2. Za potrebe stavka 1.:
 - (a) izravna diskriminacija postoji ako se prema nekoj osobi zbog njezina rasnog ili etničkog podrijetla postupi, ako se postupalo ili bi se postupalo nepovoljnije nego prema nekoj drugoj osobi u usporedivoj situaciji;
 - (b) neizravna diskriminacija postoji ako bi naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa doveli osobe određenog rasnog ili etničkog podrijetla u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s drugim osobama, osim ako se takva odredba, kriterij ili praksa objektivno mogu opravdati zakonitim ciljem, a sredstva za njegovo postizanje prikladna su i potrebna.”
- 5 Člankom 3. stavkom 2. Direktive 2000/43 predviđeno je da ona „ne pokriva razlike u postupanju koje se temelje na državljanstvu i ne dovodi u pitanje odredbe i uvjete za ulazak i boravak državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva na području država članica niti postupanje koje je povezano s pravnim statusom dotičnih državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva.”
- 6 Člankom 15. Direktive 2000/43 određuje se:

„Države članice utvrđuju pravila o sankcijama primjenjivima na kršenje nacionalnih propisa usvojenih u skladu s ovom Direktivom te poduzimaju sve potrebne mjere za osiguravanje njihove primjene. Predviđene sankcije, koje se mogu sastojati od isplate novčane naknade žrtvi, moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće. Države članice dostavljaju Komisiji te propise najkasnije do 19. srpnja 2003. i obavješćuju Komisiju bez odlaganja o svim kasnijim izmjenama tih propisa.”

Direktiva 2003/109

- 7 Tekst uvodnih izjava od 2. do 4., 6., 12. i 13. Direktive 2003/109 glasi kako slijedi:

„(2) Na posebnom sastanku u Tampereu 15. i 16. listopada 1999. Europsko vijeće zaključilo je da bi se pravni status državljana trećih zemalja trebao uskladiti sa statusom državljana država članica te da bi osobi koja je zakonito boravila u državi članici tijekom određenog razdoblja koje treba odrediti i koja ima boravišnu dozvolu za dugotrajno boravište trebalo u toj državi članici omogućiti skup ujednačenih prava koja su što je moguće sličnija onima koje imaju građani Europske unije.

(3) Ova Direktiva poštuje temeljna prava i sukladna je načelima priznatima posebno u [EKLJP] te [Povelji].

(4) Integracija državljana trećih zemalja koji imaju dugotrajno boravište u državama članicama ključni je element promicanja ekonomske i socijalne kohezije, temeljnog cilja Zajednice koji je naveden u Ugovoru [o EZ-u].

[...]

(6) Glavni kriterij za stjecanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem trebalo bi biti trajanje boravišta na državnom području države članice. Boravište bi trebalo biti i zakonito i neprekinuto kako bi se dokazalo da se osoba trajno nastanila u toj zemlji. [...]

[...]

(12) Radi uspostave stvarnog instrumenta za integraciju osoba koje imaju dugotrajno boravište u društvo u kojem žive, osobe koje imaju dugotrajno boravište trebale bi uživati jednaki tretman kao i državljani države članice u širokom opsegu ekonomskih i socijalnih pitanja, pod odgovarajućim uvjetima definiranim u ovoj Direktivi.

(13) Što se tiče socijalne pomoći, mogućnost ograničavanja pomoći za osobe koje imaju dugotrajno boravište na osnovne oblike pomoći mora se tumačiti u smislu da ovaj pojam obuhvaća najmanje pomoć osobama koje primaju minimalnu naknadu, pomoć u slučaju bolesti, trudnoće, pomoći za roditeljstvo i dugotrajnu njegu. U nacionalnom pravu trebali bi se utvrditi načini odobravanja takvih oblika pomoći.”

- 8 Poglavlje II. Direktive 2003/109 odnosi se na odobravanje dugotrajnog boravišta u državi članici.
- 9 U skladu s člankom 4. stavkom 1. Direktive 2003/109, koji je dio Poglavlja II., države članice odobravaju status osobe s dugotrajnim boravištem državljanima trećih zemalja koji zakonito i neprekinuto borave na njezinu državnom području pet godina neposredno prije podnošenja odgovarajućeg zahtjeva.
- 10 Člankom 5. Direktive 2003/109 predviđeni su uvjeti za stjecanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem. Na temelju članka 5. stavka 1. točaka (a) i (b), države članice moraju zahtijevati od državljana trećih zemalja da im za sebe i za članove obitelji koji o njima ovise osiguraju dokaz da imaju, kao prvo, sigurne i redovite izvore sredstava koji su dostatni za uzdržavanje njih samih i članova njihove obitelji bez traženja naknade od sustava socijalne pomoći dotične države članice te, kao drugo, zdravstveno osiguranje protiv svih rizika od kojih su obično osigurani državljani predmetne države članice.

- 11 Člankom 5. stavkom 2. Direktive 2003/109 predviđeno je da države članice mogu od državljana trećih zemalja zahtijevati da ispune uvjete integracije, u skladu s nacionalnim pravom.
- 12 Iako države članice mogu na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 2003/109 odbiti odobravanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem zbog javnog poretka i javne sigurnosti, člankom 6. stavkom 2. predviđeno je da se takvo odbijanje ne smije temeljiti na ekonomskim razlozima.
- 13 Na temelju članka 7. stavka 1. Direktive 2003/109, da bi stekao status osobe s dugotrajnim boravištem, državljanin treće zemlje mora podnijeti zahtjev nadležnim tijelima države članice u kojoj boravi te uz zahtjev priložiti pisane dokaze određene nacionalnim pravom kojima se dokazuje da ispunjava uvjete određene u člancima 4. i 5. te direktive.
- 14 Članak 11. stavak 1. Direktive 2003/109 glasi kako slijedi:
„Osobe s dugotrajnim boravištem uživaju jednaki tretman kao i državljani s obzirom na:
[...]
(d) socijalno osiguranje [socijalnu sigurnost], socijalnu pomoć i socijalnu zaštitu kako je definirano u nacionalnom pravu;
[...]
(f) pristup robi i uslugama i opskrbi robom i uslugama dostupnima javnosti te postupcima za rješavanje stambenog pitanja;
[...]”
- 15 Na temelju članka 11. stavka 4. Direktive 2003/109, „države članice mogu ograničiti jednak tretman u pogledu socijalne pomoći i socijalne zaštite na osnovne oblike pomoći”.
- 16 Člankom 12. stavkom 1. Direktive 2003/109 predviđeno je da države članice mogu odlučiti protjerati osobu koja ima dugotrajno boravište samo ako predstavlja stvarnu i dovoljno ozbiljnu prijetnju javnom poretku ili javnoj sigurnosti. Člankom 12. stavkom 2. predviđeno je da se odluka o protjerivanju ne donosi na temelju ekonomskih razloga.
- 17 U skladu s prvim stavkom članka 26. Direktive 2003/109, države članice trebale su donijeti zakone i druge propise potrebne za usklađenost s tom direktivom najkasnije do 23. siječnja 2006.

Nacionalno pravo

Talijanski ustav

- 18 U skladu s člankom 117. talijanskog Ustava država ima isključivu ovlast donositi zakone u području socijalne pomoći samo u svrhu određivanja minimalne razine pomoći u pogledu građanskih i socijalnih prava koja moraju biti zajamčena na cijelom državnom području. U pitanjima koja izlaze izvan okvira tog cilja nadležnost pripada regijama.

Zakonodavni ukaz br. 286/1998

- 19 Zakonodavnim ukazom br. 3 od 8. siječnja 2007., kojim se prenosi Direktiva 2003/109 o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem (GURI br. 24 od 30. siječnja 2007., str. 4.), odredbe te direktive unesene su u odredbe Zakonodavnog ukaza br. 286 od 25. srpnja 1998. te su na taj način konsolidirane odredbe kojima se uređuje imigracija i pravila vezana uz status stranih državljana (Redovni dodatak uz GURI br. 191 od 18. kolovoza 1998., dalje u tekstu Zakonodavni ukaz br. 286/1998).

- 20 Člankom 9. stavkom 1. Zakonodavnog ukaza br. 286/1998 propisuje se:

„Strani državljanin koji posjeduje valjanu boravišnu dozvolu najmanje pet godina i koji dokaže da ima prihode koji nisu manji od godišnjeg iznosa socijalne pomoći te, u slučaju zahtjeva za članove obitelji, dostatne prihode[...] i odgovarajući smještaj koji ispunjava minimalne uvjete predviđene [odredbama nacionalnog prava], može zatražiti od načelnika policije da mu izda dugotrajnu boravišnu dozvolu EZ-a za njega i njegove članove obitelji [...]”

- 21 Člankom 9. stavkom 12. Zakonodavnog ukaza br. 268/1998 propisuje se:

„Uz odredbe predviđene za strane državljane koji zakonito borave u Italiji na državnom području, posjednik dugotrajne boravišne dozvole EZ-a može:

[...]

c) imati pravo na socijalnu pomoć i prava na socijalnu sigurnost, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i socijalna pitanja te prava vezana uz pristup robi i uslugama koje su dostupne javnosti, uključujući pristup postupku za dobivanje smještaja kojim upravljaju tijela javne vlasti, osim ako nije predviđeno drukčije i pod uvjetom da se dokaže da strani državljanin uistinu boravi na državnom području[...]”

Predsjednički ukaz br. 670/1972

- 22 U skladu s trećim stavkom članka 3. Predsjedničkog ukaza br. 670 od 31. kolovoza 1972. godine o posebnom statusu regije *Trentino-Južni Tirolo* (GURI br. 301 od 20. studenoga 1972., dalje u tekstu: Predsjednički ukaz br. 670/1972), koji ima ustavni status, Autonomna pokrajina Bolzano, zbog posebnog sastava njezinog stanovništva koje se dijeli na tri jezične skupine, tj. skupine koje govore talijanskim, njemačkim i ladinskim jezikom (dalje u tekstu: tri jezične skupine), uživa posebne uvjete autonomije.

- 23 U skladu s člankom 8. stavkom 25. Predsjedničkog ukaza br. 670/1972, ta autonomija posebno uključuje ovlast donošenja zakonskih odredaba koje se odnose na javnu pomoć.

- 24 Drugim stavkom članka 15. Predsjedničkog ukaza br. 670/1972 propisuje se da Autonomna pokrajina Bolzano koristi svoja sredstva, za socijalnu pomoć, kao i za socijalne i kulturne namjene, u izravnom razmjeru s veličinom svake jezične skupine i u skladu s potrebama svake skupine, osim u iznimnim slučajevima.

Pokrajinski zakon

- 25 Subvencija za stanovanje predviđena je člankom 2. stavkom 1. točkom (k) Pokrajinskog zakona br. 13. od 17. prosinca 1998. godine u inačici koja je bila na snazi na dan činjenica u glavnom postupku (dalje u tekstu: Pokrajinski zakon). Ta subvencija, koja predstavlja subvenciju za plaćanje stanarine za osobe s niskim primanjima kako bi im se omogućilo plaćanje te stanarine, raspodjeljuje se između tri jezične skupine u skladu s člankom 15. stavkom 2. Predsjedničkog ukaza br. 670/1972.
- 26 Člankom 5. stavkom 1. Pokrajinskog zakona predviđa se da se sredstva za intervencije iz članka 2. stavka 1. točke (k) tog zakona moraju raspodijeliti između podnositelja zahtjeva iz tri jezične skupine razmjerno ponderiranom prosjeku brojčane zastupljenosti pripadnika i potreba svake skupine. U skladu s člankom 5. stavkom 2. potrebe svake jezične skupine određuju se jednom godišnje na temelju zahtjeva podnesenih u zadnjih deset godina.
- 27 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da se izračun broja pripadnika svake jezične skupine provodi na temelju zadnjeg općeg popisa stanovništva i izjava o pripadnosti jednoj od tri jezične skupine koju svi talijanski državljani stariji od 14 godina koji imaju boravište u Autonomnoj pokrajini Bolzano moraju dati.
- 28 Državljanima Unije koji borave i rade na području pokrajine te koji ispunjavaju ostale uvjete za dodjelu subvencije za stanovanje moraju, u skladu s člankom 5. stavkom 6. Pokrajinskog zakona, dati izjavu o pripadnosti ili pristupanju jednoj od tri jezične skupine.
- 29 U skladu s člankom 5. stavkom 7. Pokrajinskog zakona, Giunta svake godine odlučuje o iznosu sredstava namijenjenih državljanima trećih zemalja i osobama bez državljanstva koji na dan podnošenja zahtjeva stalno i zakonito borave na području pokrajine najmanje pet godina i koji tamo rade najmanje tri godine. Broj stambenih jedinica za iznajmljivanje koje mogu biti dodijeljene takvim državljanima i osobama bez državljanstva također se određuje razmjerno ponderiranom prosjeku, s jedne strane, broja takvih osoba koje ispunjavaju navedene kriterije i, s druge strane, njihovih potreba.

Odluka br. 1885

- 30 Iz Odluke Giunte br. 1885 od 20. srpnja 2009. koja se odnosi na iznos sredstava namijenjenih državljanima trećih zemalja i osobama bez državljanstva za 2009. godinu (dalje u tekstu: Odluka br. 1885) proizlazi da je, s obzirom na ponderirani prosjek, njihovoj brojčanoj zastupljenosti dodijeljen koeficijent 5, dok je njihovim potrebama dodijeljen koeficijent 1.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 31 S. Kamberaj albanski je državljanin koji ima boravište i redovno je zaposlen u Autonomnoj pokrajini Bolzano od 1994. godine. Iz zahtjeva za prethodnu odluku očito je da posjeduje boravišnu dozvolu na neodređeno vrijeme.
- 32 Tužitelj u glavnom postupku primao je za godine od 1998. do 2008. subvenciju za stanovanje predviđenu člankom 2. stavkom 1. točkom (k) Pokrajinskog zakona.
- 33 Dopisom od 22. ožujka 2010. godine IPES je obavijestio tužitelja u glavnom postupku da je njegov zahtjev za subvenciju za 2009. godinu odbijen zbog toga što su iscrpljena sredstva za državljane trećih zemalja, određena u skladu s odlukom br. 1885.
- 34 Tužbom od 8. listopada 2010. godine, tužitelj u glavnom postupku zatražio je da Tribunale di Bolzano utvrdi da odluka o odbijanju predstavlja diskriminaciju u odnosu na njega od strane tuženikâ u glavnom postupku. Prema njegovom je mišljenju nacionalno pravo, kako je sadržano u Pokrajinskom zakonu i Odluci br. 1885, neusklađeno između ostalog posebno s Direktivama 2000/43 i 2003/109, budući da predviđa manje povoljno postupanje u pogledu subvencije za stanovanje prema državljanima trećih zemalja s dugotrajnim boravištem u odnosu na državljane Unije.
- 35 Autonomna pokrajina Bolzano tvrdi pred sudom koji je uputio zahtjev da je u svrhu očuvanja socijalnog mira među osobama koje traže socijalnu pomoć potrebno predvidjeti razmjernu raspodjelu pomoći jezičnim skupinama prisutnima u toj pokrajini.
- 36 Sud koji je uputio zahtjev objašnjava da je u skladu s Pokrajinskim zakonom stanovništvo Autonomne pokrajine Bolzano podijeljeno u dvije kategorije, tj. na državljane Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, koji, bez razlike moraju, ako žele dobiti subvenciju za stanovanje, dati izjavu o pripadnosti jednoj od tri jezične skupine, i na državljane trećih zemalja koji ne moraju dati takvu izjavu.
- 37 Sud koji je uputio zahtjev tvrdi da su 2009. godine, u svrhu zadovoljenja svih potreba za pristup stambenim jedinicama za iznajmljivanje ili stambenim jedinicama u kojima stanuju vlasnici, za prvu gore navedenu kategoriju, odnosno državljane Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, odobrena sredstva u ukupnom iznosu od 90.812.321,57 EUR, od čega 21.546.197,57 EUR za subvencije za stanovanje i 69.266.124 EUR kao pomoć za kupnju, izgradnju ili obnovu stambenih jedinica za primarne stambene potrebe, te za drugu kategoriju, odnosno državljane trećih zemalja, sredstva u ukupnom iznosu od 11.604.595 EUR, od čega 10.200.000 EUR za subvencije za stanovanje i 1.404.595 EUR kao pomoć za kupnju, izgradnju ili obnovu stambenih jedinica za primarne stambene potrebe.
- 38 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je Tribunale di Bolzano privremeno priznao tužitelju u glavnom postupku pravo da prima subvenciju za stanovanje koju je zatražio za razdoblje od listopada 2009. do lipnja 2010. , odnosno 453,62 EUR mjesečno.
- 39 Smatrajući da rješenje spora pred njim zahtijeva tumačenje prava Unije, Tribunale di Bolzano odlučio je prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Obvezuje li načelo nadređenosti prava Unije nacionalni sud da u cijelosti i odmah primijeni propise Unije koji imaju izravan učinak na način da ukine primjenu nacionalnih odredaba koje su u sukobu s pravom Unije, čak i ako su one donesene u skladu s temeljnim načelima ustavnog sustava države članice?
2. Kada postoji sukob između neke nacionalne odredbe i EKLJP-a, obvezuje li pozivanje na EKLJP u članku 6. UEU-a nacionalni sud da izravno primjenjuje članak 14. EKLJP-a i članak 1. [Protokola br. 12] i da ne primjenjuje neusklađeni nacionalni propis, a da prije toga ne postavi pitanje ustavnosti pred nacionalnim ustavnim sudom?
3. Je li odredba nacionalnog [točnije, regionalnog] prava, kao što je ona sadržana u članku 15. [stavku 2.] Predsjedničkog ukaza br. 670/1972 u vezi s člancima 1. i 5 Pokrajinskog zakona[...] i u [Odluci br. 1865], protivna pravu Unije, a posebno članku 2. [UEU-a] i članku 6. UEU-a, člancima 21. i 34. Povelje i Direktivama 2000/43[...] i 2003/109[...] ako ta odredba, u odnosu na odnosnu pomoć, a posebno za ‚subvenciju za stanovanje‘, pridaje važnost nacionalnosti na način da se prema radnicima s dugotrajnim boravištem koji ne pripadaju Europskoj uniji ili osobama bez državljanstva postupa lošije nego prema državljanima Zajednice s boravištem (bez obzira jesu li Talijani ili ne)?

U slučaju potvrdnog odgovora na navedena pitanja:

4. U slučaju kršenja općih načela Unije, kao što je zabrana diskriminacije i načelo pravne sigurnosti, a kada postoje nacionalni provedbeni propisi kojima se sudu dopušta da naloži prestanak štetnog ponašanja i donese bilo koje druge prikladne mjere, ovisno o okolnostima, [u svrhu uklanjanja] učinaka diskriminacije‘, te se traži od suda da ‚naloži prestanak diskriminirajućeg postupanja, ponašanja ili radnji, ako još uvijek traju, te otklanjanje njihovih učinaka‘ i dopušta sudu da utvrdi ‚plan za suzbijanje utvrđene diskriminacije u svrhu sprječavanja njezinog ponavljanja, u roku određenom u propisu‘, valja li članak 15. Direktive 2000/43[...], budući da predviđa da sankcije moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvrćajuće, tumačiti na način da uključuje, u utvrđenoj diskriminaciji i učincima koje valja otkloniti, te kako bi se izbjegla neosnovana povratna diskriminacija, sva kršenja protiv osoba koje su izložene diskriminaciji, čak i ako nisu stranke u sporu?

U slučaju potvrdnog odgovora na četvrto pitanje:

5. Je li odredba nacionalnog [točnije, pokrajinskog] prava kojom se zahtijeva samo od nedržavljana Zajednice, a ne i od državljana Zajednice (bez obzira jesu li Talijani ili ne) - koji uživaju jednako postupanje samo u pogledu obveze boravišta dužeg od 5 godina na području pokrajine - da ispunjavaju dodatni uvjet od tri godine rada kako bi ispunjavali uvjete za subvenciju za stanovanje protivna pravu Unije, a posebno članku 2. [UEU-a] i članku 6. UEU-a, člancima 21. i 34. Povelje i Direktivama 2000/43[...] i 2003/109[...]?
6. Je li odredba nacionalnog [točnije, pokrajinskog] prava kojom se zahtijeva od državljana Zajednice (bez obzira jesu li Talijani ili ne) da daju izjavu o etničkoj pripadnosti ili pridruženosti jednoj od tri jezične skupine prisutne u Alto

Adige/Južnom Tirolu kako bi ispunili uvjete za subvenciju za stanovanje protivna pravu Unije, a posebno članku 2. [UEU-a] i članku 6. UEU-a, i članku 18. [UFEU-a], članku 45. [UFEU-a] i članku 49. [UFEU-a], u vezi s člancima 1., 21. i 34. Povelje?

7. Je li odredba nacionalnog [točnije, pokrajinskog] prava kojom se obvezuju državljani Zajednice (bez obzira jesu li Talijani ili ne) da imaju boravište ili da rade na području pokrajine najmanje pet godina kako bi ispunili uvjete za subvenciju za stanovanje protivna pravu Unije, a posebno članku 2. [UEU-a] i članku 6. UEU-a, i članku 18. [UFEU-a], članku 45. [UFEU-a] i članku 49. [UFEU-a], u vezi s člancima 1., 21. i 34. Povelje?

O prethodnim pitanjima

Dopuštenost prvog, četvrtog, petog, šestog i sedmog pitanja

- 40 Prije svega, valja podsjetiti da je u skladu s ustaljenom praksom u okviru suradnje između Suda i nacionalnih sudova uspostavljene člankom 267. UFEU-a, isključivo na nacionalnom sudu pred kojim je pokrenut spor i koji mora preuzeti odgovornost za naknadnu sudsku odluku da odluči, s obzirom na posebne okolnosti slučaja, kako o potrebi za prethodnom odlukom kako bi mogao donijeti presudu tako i o relevantnosti pitanja koja postavlja Sudu. Slijedom svega navedenog, u slučaju kada se postavljena pitanja odnose na tumačenje prava Unije, Sud je u načelu obavezan donijeti odluku (vidjeti, osobito, presudu od 4. srpnja 2006., Adeneler i drugi, C-212/04, Zb., str. I-6057., t. 41. i navedenu sudsku praksu).
- 41 Međutim, Sud mora ispitati okolnosti pod kojima mu nacionalni sud upućuje predmete kako bi mogao donijeti odluku o svojoj nadležnosti. U duhu suradnje koji mora prevladavati u prethodnom postupku nacionalni sud mora uzeti u obzir zadaću povjerenu Sudu, a koja je doprinijeti zadovoljavanju pravde u državama članicama, a ne davati savjetodavna mišljenja o općim ili hipotetskim pitanjima (vidjeti gore navedenu presudu Adeneler i drugi, t. 42.).
- 42 U tom smislu, zahtjev koji je postavio nacionalni sud može biti odbijen samo ako je očito da traženo tumačenje prava Unije nije ni u kakvoj vezi s činjeničnim stanjem ili predmetom glavnog postupka, ili ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim elementima na temelju kojih bi mogao dati koristan odgovor na pitanja koja su mu postavljena (vidjeti presudu od 23. studenoga 2006., Asnef-Equifax et Administraci3n del Estado, C-238/05, Zb., str. I-11125., t. 17.).
- 43 U svjetlu tih načela Sud mora ispitati dopustivost nekih od pitanja koja mu je uputio sud koji je uputio zahtjev.

Prvo pitanje

- 44 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita obvezuje li načelo prvenstva prava Unije nacionalni sud da primijeni odredbe prava Unije koje imaju izravni učinak na način da ukine primjenu bilo koje odredbe nacionalnog prava koja je u sukobu s njima, čak i ako je ta odredba nacionalnog prava donesena u skladu s temeljnim načelima ustavnog sustava dotične države članice.

- 45 To se pitanje odnosi na načelo zaštite jezičnih manjina, a to je načelo, prema nacionalnom sudu, temeljno načelo ustavnog sustava te države članice. Međutim, to je načelo relevantno u glavnom postupku samo u odnosu na talijanske državljane i državljane Unije koji, kao što proizlazi iz točaka od 26. do 28. ove presude, kako bi imali pristup subvenciji za stanovanje, moraju samo dati izjavu o pripadnosti jednoj od tri jezične skupine, dok državljani trećih zemalja, kao što je tužitelj u glavnom postupku, ne moraju dati takvu izjavu.
- 46 Budući da se prvim pitanjem u biti traži savjetodavno mišljenje Suda o općem pitanju koje se odnosi na situaciju koja nije u vezi sa stvarnim činjenicama ili predmetom spora pred sudom koji je uputio zahtjev, to pitanje valja smatrati nedopuštenim.

Četvrto pitanje

- 47 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita zahtijeva li članak 15. Direktive 2000/43, kojim se predviđa da sankcije za kršenje načela nediskriminacije na osnovi rasnog ili etničkog podrijetla moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće, da nacionalni sud, kada utvrdi takvo kršenje, zaustavi sva kršenja protiv žrtava diskriminacije, čak i ako nisu stranke u sporu.
- 48 U ovom predmetu jasno je iz zahtjeva za prethodnu odluku i očitovanja podnesenih Sudu da se nejednako postupanje, čija je žrtva prema vlastitim navodima tužitelj u glavnom postupku u usporedbi s talijanskim državljanima, temelji na njegovom statusu državljana treće zemlje.
- 49 Na temelju članka 1. i članka 2. stavka 1. i stavka 2. Direktive 2000/43, direktiva se primjenjuje samo na izravnu ili neizravnu diskriminaciju na temelju rasnog ili etničkog podrijetla. Člankom 3. stavkom 2. te direktive precizira se da ona ne obuhvaća razlike u postupanju koje se temelje na državljanstvu i ne dovodi u pitanje odredbe i uvjete za ulazak i boravak državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva na području država članica niti postupanje koje je povezano s pravnim statusom dotičnih državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva.
- 50 Iz toga proizlazi da diskriminacija na koju se poziva tužitelj u glavnom postupku nije obuhvaćena područjem primjene Direktive 2000/43 te je četvrto pitanje nedopušteno.

Peto pitanje

- 51 Svojim petim pitanjem sud koji uputio zahtjev u biti pita je li nacionalno ili pokrajinsko pravo koje zahtijeva samo od državljana trećih zemalja, a ne i od državljana Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, dodatni uvjet – uz uvjet boravišta dužeg od pet godina u Autonomnoj pokrajini Bolzano – tj. uvjet prema kojem bi gore navedeni državljani trećih zemalja morali raditi tri godine kako bi imali pristup subvenciji za stanovanje, protivno odredbama prava Unije i osobito Direktivama 2000/43 i 2003/109.
- 52 Valja podsjetiti da iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da se spor u glavnom postupku odnosi na diskriminaciju na koju se poziva tužitelj u glavnom postupku, koja proizlazi iz mehanizma za dodjelu sredstava namijenjenih subvencijama za stanovanje, predviđenog Pokrajinskim zakonom i Odlukom br. 1885.

- 53 U glavnom postupku nije sporno da je tužitelj u glavnom postupku ispunio uvjet koji je postavljen državljanima trećih zemalja na temelju članka 5. stavka 7. Pokrajinskog zakona, tj. tri godine rada u Autonomnoj pokrajini Bolzano, te da njegov zahtjev za subvenciju za stanovanje nije odbijen na osnovi toga što nije ispunio taj uvjet.
- 54 U tim okolnostima valja utvrditi da peto pitanje, koje nije ni u kakvoj u vezi sa stvarnim činjenicama ili predmetom spora pred sudom koji je postavio prethodno pitanje, valja odbaciti kao nedopušteno.

Šesto i sedmo pitanje

- 55 Svojim šestim i sedmim pitanjem, koje valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita valja li tumačiti da je nacionalno ili regionalno pravo koje zahtijeva da državljani Unije, kako bi ispunili uvjete za subvenciju za stanovanje predviđenu navedenim zakonodavstvom, moraju kao prvo imati boravište ili raditi na području Autonomne pokrajine Bolzano najmanje pet godina i kao drugo dati izjavu o pripadnosti ili pristupanju jednoj od tri jezične skupine prisutne na tom području protivno pravu Unije te osobito članku 2. UEU-a, članku 6. UEU-a, članku 18. UFEU-a, članku 45. UFEU-a i članku 49. UFEU-a, u vezi s člancima 1., 21. i 34. Povelje.
- 56 U tom smislu valja napomenuti da je, kao što to proizlazi iz točaka 31. i 52. ove presude, tužitelj u glavnom postupku državljanin treće zemlje koji ima boravište na području Autonomne pokrajine Bolzano više godina te da se spor u glavnom postupku odnosi na odbijanje njegovog zahtjeva za subvenciju za stanovanje na temelju toga da je proračun za državljane trećih zemalja iscrpljen te da nema raspoloživih sredstava za isplatu subvencije državljanima trećih zemalja.
- 57 Sud koji je uputio zahtjev nije naveo zašto bi ukidanje, na temelju prava Unije, uvjeta boravišta ili jezika postavljenih za državljane Unije kako bi ispunjavali uvjete za subvenciju za stanovanje predviđene zakonodavstvom Autonomne pokrajine Bolzano moglo biti u bilo kakvom odnosu sa stvarnim činjenicama ili predmetom spora koji se pred njim vodi.
- 58 U takvim okolnostima šesto i sedmo pitanje koje je postavio taj sud je nedopušteno.

Meritum

Drugo pitanje

- 59 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita obvezuje li u slučaju sukoba između odredaba nacionalnog prava i EKLJP-a pozivanje na potonju u članku 6. UEU-a nacionalni sud da izravno primijeni odredbe te konvencije, u ovom slučaju njezin članak 14. i članak 1. Protokola br. 12, i da ne primijeni neusklađeni izvor nacionalnog prava, a da prethodno ne pokrene pitanje ustavnosti pred Corte costituzionale (Ustavni sud).
- 60 U skladu s člankom 6. stavkom 3. UEU-a, temeljna prava, na način kako su zajamčena EKLJP-om te kako proizlaze iz ustavnih tradicija zajedničkih državama članicama, dio su općih načela prava Unije.

- 61 Tom se odredbom Ugovora o Europskoj uniji odražava ustaljena praksa Suda prema kojoj temeljna prava čine sastavni dio općih načela prava čije poštovanje Sud osigurava (vidjeti osobito presudu od 29. rujna 2011., Elf Aquitaine/Komisija, C-521/09 P, Zb., str. I-8947., t. 112.).
- 62 Međutim, člankom 6. stavkom 3. UEU-a ne uređuje se odnos između EKLJP-a i pravnih poredaka država članica i ne predviđaju se posljedice koje nacionalni sud treba utvrditi u slučaju sukoba između prava koja su zajamčena tom konvencijom i odredbe nacionalnog prava.
- 63 Na drugo pitanje valja dakle odgovoriti da pozivanje u članku 6. stavku 3. UEU-a na EKLJP ne obvezuje nacionalni sud, u slučaju sukoba između odredbe nacionalnog prava i EKLJP-a, na izravnu primjenu odredaba te konvencije na način da ukine primjenu odredbe nacionalnog prava koja je neusklađena s konvencijom.

Treće pitanje

- 64 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita valja li tumačiti da je pravu Unije, osobito Direktivama 2000/43 i 2003/109 protivno nacionalno ili regionalno pravo, poput onog u glavnom postupku, koje u pogledu dodjele subvencije za stanovanje predviđa različito postupanje prema državljanima trećih zemalja s dugotrajnim boravištem od postupanja koje se primjenjuje na državljane Unije, bez obzira jesu li talijanski državljani ili ne, s boravištem na području Autonomne pokrajine Bolzano.
- 65 Iz razloga već navedenih u točkama od 48. do 50. ove presude, diskriminacija na koju se poziva tužitelj u glavnom postupku nije obuhvaćena područjem primjene Direktive 2000/43.
- 66 Prije svega, u odnosu na Direktivu 2003/109 valja napomenuti da sustav uspostavljen navedenom direktivom jasno upućuje na to da je za stjecanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem koji se dodjeljuje na temelju te direktive potrebno provesti poseban postupak te, dodatno, ispuniti sve uvjete iz Poglavlja II. te direktive.
- 67 Dakle, člankom 4. stavkom 1. Direktive 2003/109 predviđa se da države članice trebaju odobriti status osobe s dugotrajnim boravištem državljanima trećih zemalja koji zakonito i neprekinuto borave na njezinu državnom području pet godina neposredno prije podnošenja odgovarajućeg zahtjeva. Člankom 5. te direktive uvjetuje se stjecanje statusa osobe s dugotrajnim boravištem dokazom da državljani trećih zemalja koji traže taj status imaju dostatna sredstva i zdravstveno osiguranje. Konačno, člankom 7. direktive utvrđuju se postupovni zahtjevi za stjecanje tog statusa.
- 68 U tim okolnostima na nacionalnom je sudu da odredi ima li tužitelj u glavnom postupku status osobe s dugotrajnim boravištem koji mu omogućava da na temelju navedene direktive traži za sebe jednako postupanje kao prema državljanima odnosno države članice u skladu s njezinim člankom 11. stavkom 1.
- 69 Dakle, valja razmotriti je li mehanizam za dodjelu sredstava namijenjenih za subvencije za stanovanje, poput onog u glavnom postupku, u skladu s načelom jednakog postupanja iz članka 11. Direktive 2003/109.

– Razlika u postupanju i usporedivost odnosnih situacija

- 70 Kao prvo, valja napomenuti da se u glavnom postupku za državljane Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, i državljane trećih zemalja Pokrajinskim zakonom dodjeljuju sredstva za subvencije za stanovanje na temelju ponderiranog prosjeka koji se određuje s obzirom na brojčanu zastupljenost i potrebe svake kategorije.
- 71 Međutim, dok je za talijanske državljane i državljane Unije, za koje, kao što proizlazi iz točaka od 26. do 28. ove presude, pristup stambenoj pomoći beziznimno podliježe davanju izjave o pripadnosti jednoj od tri jezične skupine, dvama čimbenicima koji se uzimaju u obzir kod određivanja ponderiranog prosjeka, dodijeljen isti koeficijent odnosno koeficijent 1, a za državljane trećih zemalja na temelju Odluke br. 1885, čimbeniku koji se odnosi na njihovu brojčanu zastupljenost, dodijeljen je koeficijent 5, dok je za njihove potrebe dodijeljen koeficijent 1.
- 72 Kao što proizlazi iz zahtjeva za prethodnu odluku, od 2009. godine utvrđivanje dijela sredstava koja se dodjeljuju kao subvencije za stanovanje državljanima Unije s jedne strane i državljanima trećih zemalja s druge strane podliježe različitim metodama izračuna. Posljedica primjene različitih koeficijenata jest dovodenje kategorije državljana trećih zemalja u manje povoljan položaj, budući da je proračun na raspolaganju za njihove potrebe za subvencije za stanovanje manji od proračuna za državljane Unije te bi zbog toga mogao biti iskorišten brže od proračuna predviđenog za državljane Unije.
- 73 Dakle valja napomenuti da razlika između koeficijenata koji se odnose na broj državljana trećih zemalja s jedne strane i državljana Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, koji pripadaju trima jezičnim skupinama s druge strane, dovodi do razlike u postupanju prema tim dvjema kategorijama korisnika.
- 74 U pogledu usporedbe između državljana Unije, bez obzira jesu li Talijani ili ne, i državljana trećih zemalja, Autonomna pokrajina Bolzano tvrdi da upotreba različitih metoda određivanja broja pripadnika te dvije kategorije i kvantificiranja njihovih potreba pokazuje da nisu u usporedivoj situaciji.
- 75 Međutim, čak i pod pretpostavkom postojanja statističkih ili administrativnih teškoća, kako tvrdi Autonomna pokrajina Bolzano, u upravljanju zahtjevima za subvencije za stanovanje koje su podnijeli prvenstveno državljani trećih zemalja, spomenute teškoće ne objašnjavaju zašto se ti državljani - pod uvjetom da su stekli status na temelju Direktive 2003/109, postupili u skladu s postupkom i uvjetima predviđenim navedenom direktivom te da nemaju dostatne izvore sredstava za pokrivanje troškova stanovanja - nalaze u situaciji koja nije usporediva sa situacijom državljana Unije s istim ekonomskim potrebama.

– Razlika u postupanju s obzirom na članak 11. stavak 1. Direktive 2003/109

- 76 Kao drugo, valja utvrditi je li, kao što tvrdi Autonomna pokrajina Bolzano, razlika u postupanju utvrđena na taj način, obuhvaćena područjem primjene Direktive 2003/109, posebno njezinog članka 11. stavka 1. točke (d), koji predviđa da se na osobe s dugotrajnim boravištem primjenjuje jednako postupanje kao i na državljane u

pogledu socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i socijalne zaštite, kako su definirani u nacionalnom pravu.

- 77 U tom smislu valja podsjetiti da kada se zakonodavac Europske unije izričito poziva na nacionalno pravo, kao što je to slučaj u članku 11. stavku 1. točki (d) Direktive 2003/109, nije na Sudu da za navedene termine dâ autonomnu i jedinstvenu definiciju na temelju prava Unije (vidjeti u tom smislu presudu od 18. siječnja 1984., Ekro, 327/82, Zb., str. 107., t. 14.). Takvo pozivanje zapravo znači da je zakonodavac Unije želio poštivati razlike među državama članicama u pogledu značenja i točnog područja primjene dotičnih pojmova.
- 78 Međutim, nepostojanje takve autonomne i jedinstvene definicije pojmova socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i socijalne zaštite na temelju prava Unije i pozivanje na nacionalno pravo u članku 11. stavku 1. točki (d) Direktive 2003/109 u odnosu na te pojmove ne znači da države članice smiju narušiti koristan učinak Direktive 2003/109 u primjeni načela jednakog postupanja predviđenog tom odredbom.
- 79 Iz uvodne izjave 3. Direktive 2003/109 proizlazi da se tom direktivom poštuju temeljna prava i da poštuje načela priznata osobito u Povelji koja, u skladu s prvim podstavkom članka 6. stavka 1. UEU-a, ima isti pravnu vrijednost kao Ugovori. Na temelju članka 51. stavka 1. Povelje, odredbe Povelje odnose se na države članice kada primjenjuju pravo Unije.
- 80 Iz toga slijedi da, kod utvrđivanja mjera socijalne sigurnosti, socijalne pomoći i socijalne zaštite koje su definirane njihovim nacionalnim pravom i podliježu načelu jednakog postupanja iz članka 11. stavka 1. točke (d) Direktive 2003/109, države članice moraju poštovati prava i postupati sukladno načelima predviđenim Poveljom, posebno onima predviđenim njezinim člankom 34. Na temelju članka 34. stavka 3. Povelje, u cilju borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva, Unija i države članice kada primjenjuju pravo Unije „priznaje[u] i poštuje[u] pravo na socijalnu pomoć i pomoć vezanu uz stanovanje kako bi se osigurao dostojan život svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu s pravilima koja utvrđuju pravo Unije te nacionalni zakoni i praksa”.
- 81 Budući da se članak 11. stavak 1. točka (d) Direktive 2003/109 i članak 34. stavak 3. Povelje pozivaju na nacionalno pravo, na sudu koji je uputio zahtjev je da, uzimajući u obzir cilj integracije sadržan u direktivi, ocijeni je li subvencija za stanovanje kako je predviđena Pokrajinskim zakonom obuhvaćena jednom od kategorija iz članka 11. stavka 1. točke (d), što Autonomna pokrajina Bolzano osporava.
- Članak 11. stavak 4. Direktive 2003/109
- 82 Budući da nacionalni sud može smatrati da je stambena pomoć u glavnom postupku obuhvaćena člankom 11. stavkom 1. točkom (d) Direktive 2003/109, valja razmotriti, kao treće, može li Autonomna pokrajina Bolzano opravdano, kako ona tvrdi, ograničiti primjenu načela jednakog postupanja iz članka 11. stavka 1. primjenom članka 11. stavka 4.
- 83 U tom smislu valja podsjetiti da je tom odredbom predviđeno da države članice mogu ograničiti primjenu tog načela u pogledu socijalne pomoći i socijalne zaštite na

osnovne oblike pomoći. Člankom 11. stavkom 4. Direktive 2003/109, suprotno tome, nije omogućeno odstupanje od tog načela u odnosu na pomoć iz sustava socijalne sigurnosti na način kako je definirano nacionalnim pravom.

- 84 Iz uvodne izjave 13. navedene direktive proizlazi da pojam osnovnih oblika pomoći obuhvaća najmanje pomoć osobama koje primaju minimalnu naknadu, pomoć u slučaju bolesti, trudnoće, pomoć za roditeljstvo i pomoć za dugotrajnu njegu. Načini odobravanja takvih oblika pomoći, u skladu s navedenom uvodnom izjavom, trebali bi biti utvrđeni nacionalnim pravom.
- 85 Kao prvo valja napomenuti da popis iz uvodne izjave 13. kojim se ilustrira pojam „osnovnih oblika pomoći” iz članka 11. stavka 4. Direktive 2003/109 nije sveobuhvatan, kao što je jasno iz upotrebe riječi „najmanje”. Činjenica da se u toj uvodnoj izjavi ne spominju izričito subvencije za stanovanje ne znači da one zbog toga ne predstavljaju osnovni oblik pomoći na koji se u svakom slučaju mora primijeniti načelo jednakog postupanja.
- 86 Kao drugo valja istaknuti da, budući da je integracija državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem u državama članicama i pravo tih državljana na jednako postupanje u područjima navedenima u članku 11. stavku 1. Direktive 2003/109 opće pravilo, odstupanje predviđeno u članku 11. stavku 4. navedene direktive valja tumačiti strogo (vidjeti, prema analogiji, presudu od 4. ožujka 2010., Chakroun, C-578/08, Zb., str. I-1839., t. 43.).
- 87 U tom smislu valja istaknuti da se tijelo javne vlasti na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini može pozvati na odstupanje predviđeno člankom 11. stavkom 4. Direktive 2003/109 samo ako su tijela u odnosnoj državi članici odgovorna za provedbu te direktive jasno izjavila da se namjeravaju pozvati na to odstupanje.
- 88 Iz spisa na raspolaganju Sudu ne proizlazi da je Talijanska Republika izrazila namjeru pozvati se na odstupanje od načela jednakog postupanja predviđenog člankom 11. stavkom 4. Direktive 2003/109.
- 89 Konačno, valja napomenuti da je upućivanje na nacionalno pravo u uvodnoj izjavi 13. te direktive ograničeno na načine odobravanja tih pomoći, odnosno utvrđivanje uvjeta pristupa i razina tih pomoći i postupaka koji se na njih odnose.
- 90 Značenje i područje primjene pojma „osnovni oblici pomoći” u članku 11. stavku 4. Direktive 2003/109 dakle valja tražiti uzimajući u obzir kontekst tog članka i cilj koji se nastoji postići tom direktivom, tj. integraciju državljana trećih zemalja koji imaju zakonito i dugotrajno boravište u državama članicama.
- 91 Članak 11. stavak 4. Direktive 2003/109 treba shvatiti na način da dopušta državama članicama da ograniče jednako postupanje koje uživaju nositelji statusa odobrenog na temelju Direktive 2003/109, uz iznimku davanja socijalne pomoći ili socijalne zaštite koja su odobrila tijela javne vlasti na nacionalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini, koja omogućavaju pojedincima da ispunjavaju svoje osnovne potrebe, kao što su hrana, smještaj i zdravlje.

- 92 U tom smislu valja podsjetiti da u skladu s člankom 34. Povelje Unija priznaje i poštuje pravo na socijalnu pomoć i stambenu pomoć kako bi se osobama koje nemaju dostatne izvore sredstava osigurao dostojan život. Iz toga proizlazi da se, ako subvencija iz glavnog postupka ispunjava svrhu tog članka Povelje, na temelju prava Unije ne može smatrati da nije uključena u osnovne oblike pomoći u smislu članka 11. stavka 4. Direktive 2003/109. Na sudu koji je uputio zahtjev je da donese potrebne zaključke, uzimajući u obzir cilj te subvencije, njezin iznos, uvjete pod kojima se odobrava i mjesto te subvencije u talijanskom sustavu socijalne pomoći.
- 93 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti da članak 11. stavak 1. točku (d) Direktive 2003/109 valja tumačiti da mu je protivno nacionalno ili regionalno pravo, poput onog u glavnom postupku, koje predviđa, u odnosu na odobravanje subvencije za stanovanje, različito postupanje prema državljaninu treće zemlje koji uživa status osobe s dugotrajnim boravištem u skladu s odredbama navedene direktive u usporedbi s državljanima, rezidentima iste pokrajine ili regije u pogledu raspodjele sredstava za navedenu subvenciju, pod uvjetom da je takva subvencija obuhvaćena jednom od tri kategorije iz te odredbe te da se članak 11. stavak 4. odnosne direktive ne primjenjuje.

Troškovi

- 94 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred nacionalnim sudom, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

- 1. Prvo pitanje te četvrto, peto šesto i sedmo pitanje koje je uputio Tribunale di Bolzano u predmetu C-571/10 nije dopušteno.**
- 2. Pozivanjem u članku 6. stavku 3. UEU-a na Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisanu u Rimu 4. studenoga 1950. godine, od nacionalnog suda ne zahtijeva se da se, u slučaju sukoba između odredbe nacionalnog prava i navedene konvencije, izravno primjenjuju odredbe konvencije, te da ne primijeni odredbu domaćeg prava koja nije u skladu s konvencijom.**
- 3. Članak 11. stavak 1. točku (d) Direktive 2003/109 od 25. studenoga 2003. o statusu državljana trećih zemalja s dugotrajnim boravištem valja tumačiti na način da mu je protivno nacionalno ili regionalno pravo, poput onog u glavnom postupku, koje predviđa, u odnosu na odobravanje subvencije za stanovanje, različito postupanje prema državljanu treće zemlje koji uživa status osobe s dugotrajnim boravištem u skladu s odredbama navedene direktive u usporedbi s državljanima, rezidentima iste pokrajine ili regije u pogledu raspodjele sredstava za navedenu subvenciju, pod uvjetom da je takva subvencija obuhvaćena jednom od tri kategorije iz te odredbe te da se članak 11. stavak 4. odnosne direktive ne primjenjuje.**

[Potpisi]

* Jezik postupka: talijanski

RADNI PRIJEVOD